

În zilele de 19, 20, 21 octombrie 1996, la Curtea Domnească de la Mogoșoaia, a fost organizat un simpozion dedicat principesei Martha Bibescu - ultimul ctitor și proprietar al palatului ridicat de vodă Brâncoveanu.

În sălile palatului, prin grija organizatorilor: Fundația Culturală Principesa Martha Bibescu, Fundația Soros pentru o Societate Deschisă și cu sprijinul Uniunii Arhitecților, Ministerului Culturii, Muzeului Literaturii Române, a avut loc vernisajul expoziției "Curtea Domnească de la Mogoșoaia între 1912-1945" și lansarea romanului "Caterine Paris". După cum indică titlatura simpozionului, manifestarea din acest an s-a rezumat doar la două laturi ale personalității complexe a celei ce a fost Martha Bibescu: activitatea literară și activitatea de ctitor.

Autoare a peste treizeci de volume de proză, poezii, eseuri, note de călătorie, memorialistică, apreciată în țară și în străinătate, Martha Bibescu se alătură celorlalte două ilustre compatriote care și-au făcut un nume în literatura universală: Ana Brâncoveanu contesă de Noailles și Elena Văcărescu.

Romanul "Caterine Paris" se adaugă altora cunoscute deja la noi: "Cele opt răuri"; "La bal cu Marcel Proust", "Izvor", "Țara sălcilor"; cărți elogiate de nume sonore în istoria literară.

Premiată de Academia Franceză, membră a Academiei regale belgiene, scriitoarea Martha Bibescu a fost mai întâi "o româncă care și-a slujit țara prin tot ce a știut să fie - mereu avea ceva de cerut pentru țara ei, dar mai ales, izbutea să nu lase pe nimeni să uite de România și de problemele acesteia" ¹ și nu în ultimul rând, a fost cea care a reînviat un loc scump nouă: Mogoșoaia.

Deși bine cunoscută ca personalitate politică, culturală, sportivă, este pe nedrept ignorată calitatea de ctitor a principesei.

În conștiința noastră, Mogoșoaia s-a impus exclusiv prin cel ce a întemeiat primul ansamblu aulic: principele Constantin Brâncoveanu. Ceea ce este cunoscut în genere prin lucrări de sinteză sau monografii se

referă aproape în exclusivitate la perioada brâncovenească, perioadă de altfel superficial studiată și înțeleasă până în prezent ².

Cum arăta la începutul secolului al XVIII-lea palatul și celelalte componente ale ansamblului, cum se încadra și cum arăta situl, cum erau mobilate și folosite încăperile, nu putem decât bănui lăsând libere orice interpretări (puținele mărturii contemporane sunt irelevante în acest sens) și oferind elemente pe care să se bazeze cel ce trebuie să restaureze și să dea o corectă și utilă folosință ansamblului.

Despre cea de a doua etapă, secolul XIX, când Nicolae Bibescu face amenajări exterioare, clădește serele și vila Elichingen și extinde (pe orizontală și pe verticală) palatul ³, se cunoaște relativ puțin. Este cunoscută la fel de puțin și cea de a treia etapă de edificare, căreia îi datorăm ceea ce poate să vadă azi cel ce vine la palatul Mogoșoaia - în prezent mult văduvit prin nuditatea spațiului interior.

Începând cu anul 1912, la inițiativa castelanelor, încep lucrările de reabilitare (reparații, restaurare, modernizare) lucrări nu fără teme încredințate arhitectului italian Domenico Rupolo. Pe acest șantier își face ucenicia George Matei Cantacuzino - "liricul monumentelor noastre arhitecturale" cum avea să-l caracterizeze Al. Perossicus pe cel care a descris ca nimeni altul Mogoșoaia ⁴.

George Matei Cantacuzino, arhitectul și profesorul, a înțeles și a exprimat poate cel mai bine în scrierile sale ceea ce a fost cândva, până nu demult fostul ansamblu antic a lui Brâncoveanu, devenit în ultima etapă reședință nobiliară: "în parcul de la Mogoșoaia, pe malurile Colintinei, nu departe de o moară care

e așezată lângă șoseaua Târgoviștei, într-o atitudine de Narcis, e un palat care n-are pereche pe întinsul Țării Românești ⁵. "Mogoșoaia nu este numai o locuință domnească, decor singuratic al unei mari cărmuiri. Mogoșoaia este un domeniu, un colț întreg de țară, un peisagiu ieșit dintr-o evocare, înfăptuit prin răvna creatoare a unui șir de generații care și-au organizat viața în funcția principilor și aspirațiilor lor" ⁶.

Expoziția *Curtea Domnească de la Mogoșoaia între 1911-1945* găzduită în marea sală de la etaj, a ilustrat etapa Bibescu și a avut o dublă semnificație constituind pe de o parte un model de prezentare (ca spațiu expozițional de înaltă ținută profesională), iar pe de alta, o ilustrare a ceea ce a fost, înainte și după anul 1912 domeniul Mogoșoaia. De notat profesionalismul cu care au fost abordate lucrările de proiectare, de restaurare, expoziția constituind și o bancă de date folosită de arhitect (Alexandra Chiliman Juvara).

Expoziția a prezentat fotografii și desene cu referiri asupra imaginii palatului, ale parcului și clădirilor anexe, interioarele, personajele care au locuit în acest loc, - detalii prețioase necesare cunoașterii monumentului.

Nu trebuie uitat, că, pe tot timpul locuirii (ultima fiind cea mai bine cunoscută) în palat se viețuia, interioarele erau mobilate, exteriorul era îngrijit, aici se mânca, veneau musafirii, se purtau conversații, se auzea muzică.

În toate se simțea puternica personalitate a Marthei Bibescu.

Amintirile depănate de cel care a locuit la Mogoșoaia, John Nicholas Ghika Comănești (președintele de onoare al Fundației Culturale Principesa Martha Bibescu) au relevat că palatul, curtea, parcul erau un spațiu viu, real, lipsit de răceala și convenționalul unui muzeu. După cum preciza un alt locatar "fiecare obiect, fiecare portret își are rostul și

² Despre arta și arhitectura numită "brâncovenească" se cunosc puține lucruri, mai mult prin aspectele artistice a acesteia (decorația interioară și exterioară). Expoziția de înaltă ținută, organizată la acest simpozion cât și prezentarea proiectului de restaurare au avut meritul de a elimina în mare măsură acest hiatus, cel puțin, pentru cea de-a treia etapă de locuire: 1912-1945.

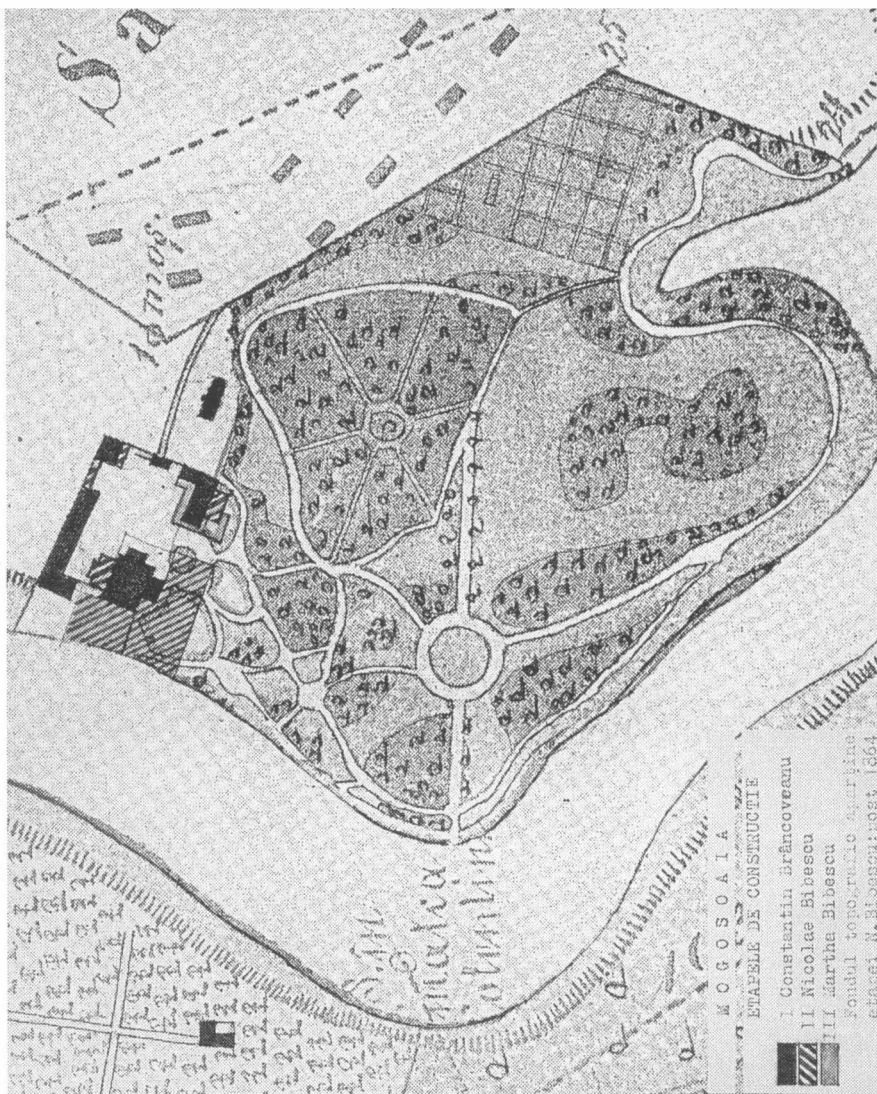
³ Planul palatului - vezi BCMI, II, 1909. Situaarea clădirilor curții, paracisului, parcului, lacul și primele case ale satului Mogoșoaia - vezi planuri post 1864.

⁴ "Simți în toate aceste pagini ochiul sigur al meșteșugarului și al artistului, al omului care a lucrat pe șantier și al omului care a umblat prin lume" - Mihai Sebastian, despre G.M. Cantacuzino, 1932.

⁵ G.M. Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*, București, 1934.

⁶ G.M. Cantacuzino, *Castelele Românești*, 1942.

¹ Este caracterizarea pe care i-o face un important personaj al diplomației engleze.

stă la locul lui în funcția unei amintiri sau a unui fapt istoric. Trecutul îți este sugerat și nu impus. Nu e un muzeu, nu e numai un loc al amintirii...⁷.

Pe timpul Marthei, în palat se găseau, cărți, portrete, obiecte care aparținuseră ctitorului dintâi-vodă Brâncoveanu și care se integrău perfect în incinta modernă de secol XX.

O imagine completă a ceea ce a fost palatul și domeniul Mogoșoaia nu poate fi realizată fără a se cunoaște "istoricul restaurării", așa cum a fost prezentat în alocuțiunea arhitectului de azi: Alexandra

Chiliman Juvara⁸ - o sinteză istorico-arhitecturală a unui ansamblu de curte extins, modificat, modernizat, recompus bucată cu bucată.

Ansamblul strălucitor, decăzut după dispariția lui Brâncoveanu, refăcut și în final revitalizat, a fost comparat de cei prezenți la simpozion cu "Pasărea Pheonix".

"De Constantin Brâncoveanu zidit, de Grigore și Nicolae Bibescu restaurat, Mogoșoaia cu palatul și tot domeniul lui și-a regăsit viața și tot înțelesul datorită gândului stăruitor al principesei Martha

Bibescu de a face din 250 de ani de trecut românesc o mărturie prezentă a frumuseții"⁹.

Masa rotundă, programată în ultima zi a simpozionului a avut ca tematică *Protejarea sitului istoric* cu scopul declarat de a se găsi modalități de acțiune pentru protejare și punere în valoare. Protejarea ansamblului de la Mogoșoaia nu reprezintă doar o problemă teoretico-științifică. Este o urgență și reclamă maximă seriozitate deoarece în prezent ansamblul este amenințat în integritatea lui, în primul rând.

Nu trebuie uitat că dintre foarte

⁸ Studiul istoric al restaurării, reprezintă până în prezent cea mai completă lucrare cu destinație aplicativă. O publicare a acestuia, considerăm a fi foarte utilă.

⁹ G.M. Cantacuzino. *Studii, articole, conferințe*, 1942.

⁷ G.M. Cantacuzino, *Castelele Românești*, 1942.

puținele ansambluri de arhitectură de curte (ansambluri rezidențiale nobiliare) păstrate pe teritoriul fostului principat Țara Românească, Mogoșoaia este cel mai cunoscut. Este nu numai o locuință domnească, este un domeniu, un colț de țară, un peisagiu. Nu mai avem într-o stare relativ bună de conservare un ansamblu princiar (ansamblul Peleş este o excepție) asemeni Mogoșoaiei. O recunoaștere a valorii sale o constituie și ocuparea terenurilor de construcții de pe malul drept (satul aflându-se pe celălalt mal) prin eludarea legilor.

În acest caz, simplul statut de monument istoric nu a fost suficient pentru a fi ferit de agresiune. Amintim că un monument istoric este amenințat nu numai de seisme, lipsa unui utilizator (beneficiar), ci în prezent și de presiuni economice (specula financiară, dezvoltarea ur-

bană, dezvoltare industrială, cerințe de trafic ș.a.) sau de intervenții neavizate.

Nu a fost respectat în acest caz situl, acel cadru natural fără de care palatul nu poate exista. Nu s-a avut în vedere ca terenurile pe care s-au construit câteva "vile" aparțin fostului domeniu, constituit după 1864 (când s-a format și satul Mogoșoaia) și care a fost întărit tocmai pentru a fi protejat în întregul său în anul 1945 prin Decret Regal (încă neabrogat).

S-a apreciat în finalul dezbaterii profesionale (masa rotundă) că fără crearea unor instrumente de lucru (complementare unei legi a patrimoniului arhitectural) o protecție eficientă nu se poate realiza. Se impune ca protecția să fie orientată pe de o parte spre păstrarea integrității* și caracterului sitului și pe de alta o corectă conservare și

utilizare a clădirilor.

Instituirea unui statut special se poate face așa cum s-a procedat în cazul ansamblului monumental de la Târgu-Jiu: bun de utilitate publică de interes național.

Stabilirea din nou a zonei protejate a vechiului "domeniu" se poate face prin pârghii administrative pe baza unui instrument urbanistic (P.U.Z. și Regulament urbanistic).

În urmărirea acestor demersuri O.N.G-urile (în cazul nostru Fundația Martha Bibescu) pot avea un rol deloc de neglijat putând dubla o instituție guvernamentală sau Administrația locală.

În caz contrar, vom înregistra, încă o dată statistică, diverse simpozioane organizate de instituțiile publice sau de Organizații nonguvernamentale și atât.

Arh. LIVIU BRĂTULEANU

*1 Din surse, neconfirmate, s-a auzit că se dorește preluarea diferitelor părți de construcție (interioare ale palatului de exemplu) de către persoane juridice diferite - fapt apreciat de către participanții la simpozion ca o dezmembrare cu efecte deosebit de periculoase.